הרב אליהו האיתן

טהרה ואישות בתקופת הקורונה

א. פתיחה

אחד הדברים שמייחדים את התקופה הארוכה הזו של מגיפת הקורונה, שאנו מצויים בתוכה, הוא הצורך של מי שהיה במגע עם חולה קורונה מאומת להיכנס לבידוד. משפחות רבות במדינת ישראל עברו לפחות פעם אחת מציאות כזו, שבה חלק מהמשפחה נכנס לבידוד.

על פי הנחיות משרד הבריאות, שנכונות לזמן כתיבת שורות אלו (שבט תשפ״א), כל מי שנחשף לחולה מאומת, נדרש להיכנס לבידוד למשך 14 יום (בתקופה האחרונה ניתן לקצר את משך הבידוד לעשרה ימים, בעזרת שתי בדיקות קורונה שיצאו שליליות), דהיינו לשהות במרחק מכל האנשים שסביבו, ולא להיות במגע או בקשר קרוב עם אף אדם אחר.

פעמים רבות נכנסו כמה בני משפחה יחד לבידוד, ובמקרים רבים גם הבעל וגם האישה היו בבידוד יחדיו.

מקרים אלו העלו שאלות והתמודדויות לא פשוטות, הן בפן הרפואי, הן בפן ההלכתי והן בפן הזוגי.

הפן הרפואי – ההגדרה הבסיסית של אדם שבבידוד היא, שהוא בחשש מוגבר לכך שנדבק בנגיף הקורונה, ולכן עליו להימנע מכל אפשרות להדביק אדם אחר. לכן ההנחיה הראשונית היא, שאם יש שני אנשים שצריכים להיכנס לבידוד – שלא ייכנסו ביחד לבידוד, כיוון שייתכן שאחד מהם אכן נדבק, ואילו האחר בשלב זה לא נדבק – ובמהלך הבידוד הוא עלול להידבק מהחולה.

למרות זאת, מקובל שכמה אנשים נכנסים יחד לבידוד, וזאת משתי סיבות עיקריות:

1. כאשר מדובר במשפחה שיש בה כמה אנשים שנדרשים להיכנס לבידוד, קשה מאד למצוא דרך, שבה כל אחד מהם יהיה מבודד במקום אחר, וגם הבית יוכל להמשיך להתנהל ולתפקד.
2. אנשים רבים קיבלו את הדרישה להיכנס לבידוד זמן רב לאחר שנחשפו לחולה מאומת (עקב הזמן שעבר עד לגילוי ההדבקה של החולה שאיתו הם היו במגע, ועקב הזמן שאורכת החקירה האפידמיולוגית), ובינתיים בימים האלה הם כבר שהו בקרבה משמעותית לשאר בני המשפחה, כך שאין הרבה טעם לבודד אותם כעת משאר בני המשפחה.

ב. השאלות לדיון בפן ההלכתי ובפן הזוגי

על פי האמור לעיל, נתקלנו במקרים רבים של בידוד משפחתי או זוגי, ובמקרים אלו עלו השאלות דלהלן, שבהן נעסוק בהמשך המאמר:

1. האם מותר לבני זוג שנמצאים יחד בבידוד לקיים יחסי אישות?
2. האם מותר לאישה בבידוד לצאת לטבול?
3. האם יש היתר להקל בדיני הרחקות בזמן שבני הזוג נמצאים בבידוד והאישה נידה?
4. האם מותר לדחות טבילה, מכיוון שהאישה חוששת מטבילה במקווה?
5. האם יש דרך להאריך את התקופה שבה האישה טהורה כדי להימנע מהצורך לטבול?
6. האם מותר להאריך את ימי הטהרה, מחשש שבני הזוג ייכנסו לבידוד בזמן שהם אסורים?

ג. עקרונות למענה

יש כמה עקרונות שמנחים אותנו בבואנו לענות על השאלות הללו:

אצל מרבית הזוגות, היכולת לבנות את הקשר הזוגי שלהם טובה יותר בזמן שהם מותרים, מאשר בזמן שהם אסורים.

יש מגמה ברורה אצל הפוסקים להשתדל כמה שאפשר להתיר אישה לבעלה, כפי שלמדנו מדוד המלך ע"ה, שאמר (ברכות ד, א): "לא חסיד אני, שידיי מלוכלכות בדם שפיר ושליה **לטהר אישה לבעלה**?".

בנוסף לכך, החוסן הנפשי תורם לחיזוק המערכת החיסונית של האדם, והסיכון להידבק בנגיף גבוה יותר אצל אדם שהמערכת החיסונית שלו חלשה יותר. הבדידות מחלישה את החוסן הנפשי ואת המערכת החיסונית הפיזיולוגית, ואילו מגע גופני של אהבה תורם רבות לחיזוקם.

ד. תשובות לשאלות

לאור כל זאת נענה על השאלות שהעלינו:

1. בבירור שעשינו עם רופאים שקשורים למשרד הבריאות, היה נראה שההמלצה היא לא לקיים יחסי אישות במצב כזה, אף על פי שהתשמיש עצמו לא גורם להדבקה, כיוון שהקירבה עלולה להדביק את אחד מבני הזוג שאולי בשלב זה אינו חולה.

למרות זאת, כיוון שאין הנחיה ברורה של משרד הבריאות להימנע מיחסי אישות במצב כזה, וכיוון שיש מחקרים, שיחסי אישות מפחיתים לחץ ותורמים לבריאות הנפשית[1], וגם מחשש של מכשול מצד הבעל שעלול להגיע לאיסור הוצאת זרע לבטלה – ההנחיה שלנו היא שניתן לקיים יחסי אישות כאשר שני בני זוג שוהים יחד בבידוד.

2. לצערנו התפרסמו מקרים, שבהם אפשרו לנשים מבודדות לטבול במקוואות בניגוד להנחיות של משרד הבריאות. משאלות שקיבלנו, ראינו שזה מרתיע נשים אחרות מללכת

1. ראה ד"ר בת שבע הרשקוביץ' וד"ר אלחנן בראון, 'תשמיש בהריון', אסיא מה-מו (טבת תשמ"ט), עמ' 90.

לטבול, כי הן חששו מהדבקה במקווה. היו גם נשים מבודדות שהלכו לטבול בים או במקורות מים אחרים, חלקן גם על פי המלצה של רבנים. מלבד העובדה שגם באופן כזה יש הפרה של הוראות משרד הבריאות, שאוסרות כל יציאה מהבית של אדם מבודד, עלולה להיות גם סכנת טביעה מוחשית לטובלת.

לכן ההנחיה שלנו היא, שלמרות הצער והקושי בדבר, אישה ששוהה בבידוד, תדחה את טבילתה עד לתום הבידוד. במקרה שבו אנו נותנים תשובה כזו, אנו משתדלים לעודד את רוחם של בני הזוג ולהדגיש בפניהם את השכר הגדול שיגיע להם בזכות הוויתור על הנוחות הפרטית שלהם לטובת שמירת הבריאות של כלל הציבור. בנוסף לכך אנו משתדלים גם לתת להם כלים לעבור את התקופה הזו בשמחה ובנחת, עד כמה שאפשר.

3. חשוב לציין שיש סוגים שונים של הרחקות: יש הרחקות שמוזכרות כבר בדברי התנאים, כגון איסור נגיעה (שבת יג ע"ב תנא דבי אליהו) או שינה במיטה אחת (ברייתא שם ע"א). יש הרחקות שמוזכרות בגמרא, כגון איסור מזיגת הכוס או הצעת המיטה (כתובות סא ע"א). יש הרחקות שמובאות בדברי הראשונים, כגון איסור הושטה מיד ליד (תוספות שבת יג ע"ב ד"ה בימי בשם רש"י) או ישיבה על ספסל המתנדנד (מרדכי שבת סימן רלח בשם רש"י). ויש הרחקות רבות שהוזכרו בדברי האחרונים עד פוסקי זמננו, כגון איסור הדלקת סיגריה (ראה טהרת הבית סימן יב סעיף ט) או נפנוף במניפה (ראה טהרת הבית שם סעיף יא).

האפשרות להקל בדיני הרחקה במצבים של קושי וצורך גדול, נידונה בפוסקים לאורך הדורות, ויש שהחמירו אפילו במקום של פיקוח נפש (ראה בית יוסף יורה דעה סימן קצה). אך צריך לחלק בין סוגי האיסורים כפי שצוין, ובהרחקות שלא נזכרו בגמרא ניתן להקל יותר מאשר באלו שכבר מופיעות בדברי התנאים או האמוראים. לדוגמא, יש פוסקים שהקלו באיסור הושטה מיד ליד – כאשר מדובר במקום שבו שמירה על ההרחקה תגרום צער ובושה לזוג (ראה דרכי טהרה פרק ה סעיף ב). לעומת זאת, יש שכתבו, שאין מה להתבייש בכך שמקיימים את מצוות התורה, ולכן אין להקל משום בושה (שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן עז).

בנידון שלפנינו, מצד אחד הקושי הוא יחסית קצר, אך מצד שני כל האווירה מסביב וכל שינויי החיים שעברנו בעקבות התפרצות הקורונה, גרמו לכך שהמצב הנפשי של חלק גדול מהציבור שברירי יותר והמתח גדול יותר, ולכן גם קושי לזמן קצר יכול לפגוע מאד. כמו כן, נתקלנו במקרים שבהם אנשים נכנסו לבידוד אחר בידוד ברצף, או שנכנסו לבידוד בדיוק ביום שבו האישה הייתה אמורה לטבול, לאחר שבני הזוג כבר היו אסורים תקופה לא קצרה.

לאור כל זאת התשובה שלנו לשאלות אלה היא בכל מקרה לגופו, בשיחה עם שני בני הזוג על כל ההיבטים והמצב הזוגי והנפשי שלהם, ובהתאם לכך לדון על הקולות האפשריות[2].

---

2. הערת העורך (א.כ.): איני מצליח להבין כל כך את הנידון האמור. באופן פשוט, היתר להושיט מיד ליד וכדומה, לא יפתור את המצוקה הנפשית, שכן מדובר בדבר טכני, שנאסר רק מחשש שיגיעו בלי כוונה

4. בתחילת המגיפה, כשנתקלנו בשאלות האלה עוד ועוד, ערכנו בירור מעמיק עם רופאים זיהומולוגים ועם רופאי משרד הבריאות. הבירור העלה, שיש רמת הכלרה מסוימת של המים במקווה, שמונעת אפשרות של הדבקה על ידי מי המקווה בין טובלת לטובלת. כמו כן חידדנו יחד עם אנשי משרד הבריאות את ההנחיות הדרושות להתנהלות של המקווה כדי למנוע אפשרות של הדבקה של כל מי שמגיעה למקווה, כולל הבלנית כמובן. לאחר מכן קיימנו מבצע גדול של שיתוף פעולה בין הרבנים לבין הבלניות כדי להקפיד על הנהלים הברורים של משרד הבריאות, כך שתתאפשר טבילה בטוחה של נשים במקוואות. פרסמנו את פרטי המקוואות שבהם הנהלים נשמרים, והסברנו לנשים השואלות, שאין מה לחשוש מהדבקה במקווה מסודר.

ב"ה בזכות כל הפעילות הזו ושיתוף פעולה של גורמים נוספים – מקוואות הטהרה לנשים המשיכו לפעול לאורך כל תקופת הקורונה, על אף שנשמעו קולות הפוכים, שביקשו לסגור אותם.

למרות זאת, לצערנו הרב, יש מקוואות שאינם מתנהלים על פי ההנחיות, ואכן יש סיכון לטובלות בהם. ההמלצה שלנו לאישה שיודעת שבמקווה הקרוב אליה אין הקפדה – שתלך לטבול במקווה אחר, ולא תעכב את הטבילה.

אם קורה שטבילתה של האישה חלה בליל שבת, והמקווה בשכונתה אינו מתנהל על פי ההנחיות – מותר לה לדחות את הטבילה למוצאי שבת, כדי שתוכל לנסוע למקווה אחר, שכן מתנהל על פי ההנחיות. במצב כזה, פסק לי הגר"י אריאל, שיש מקום להתיר לאישה לטבול בערב שבת מבעוד יום ולשוב לביתה, בתנאי שלא תיפגש עם בעלה עד הלילה[3].

5. לפני שנעסוק בדרך להאריך את ימי הטהרה, נדגיש שחשוב לא פחות מכך, לדאוג שלא להאריך את ימי הטומאה, דהיינו לא להחמיר או לאסור בזמן שההלכה אומרת שזה מותר[4].

נשים צדקניות הן, וב"ה רבות מאד הנשים שמקפידות על דיני טהרת המשפחה, גם אם בשאר דברים בהלכה הן פחות מקפידות. אך לעיתים, מתוך חוסר ידיעה, הן מחמירות

למגע. הדבר היחיד שעשוי להקל את המצוקה הנפשית, הוא מגע של חיבה בין האיש לאשתו. מגע כזה, לדעת רוב הראשונים (וכן נפסק להלכה), אסור מן התורה (ויש שאסרוהו אף במקום פיקוח נפש), ואיני רואה איך יכול להיות פוסק שיתיר אותו במקום של צער.

תשובת הכותב (א.ה.): אכן נכון שלא כל דבר יהיה ניתן להתיר, ולכן כל מקרה לגופו. בכל אופן, ודאי שמגע של חיבה אין אפשרות להתיר גם במקום של קושי, כיוון שלדעת רוב הפוסקים מדובר באיסור תורה.

3. הערת העורך (א.כ.): נראה לומר, שלדעתו הדין הוא כדין טבילה בערב שבת במקום שבו אין מקווה במרחק הליכה, שיש שהתירו לאישה לטבול מבעוד יום ולשוב לביתה, בתנאי שלא תיפגש עם בעלה עד הלילה, ראה את מחלוקת הפוסקים שנידונה בשו"ת פוע"ה חלק ג – פתרונות יישומיים בטהרת המשפחה, בשאלה – 'טבילה ביום השביעי לנקיים בערב שבת' (עמ' 265–273).

4. הערת העורך (א.כ.): בנידון שאלה זו והעצות שיובאו להלן, ראה גם לעיל במאמרו של הרב מנחם בורשטין – 'קורונה וטהרת המשפחה – מדריך רפואי הלכתי לתקופת ימי המגיפה'.

מעבר לנדרש. בזמני קושי ודוחק, כמו בתקופת מגיפת הקורונה, החמרה זו עלולה לבוא לידי קולא.

אם בני הזוג אסורים זמן רב, וזאת בנוסף לקשיים הכלליים של זמן הקורונה – כל זה עלול לגרום להם להפסיק לשמור את דיני הטהרה, ויצא שכרנו בהפסדנו.

לכן נזכיר כאן את הכלל החשוב, שעדיף לשאול יותר מידי מאשר פחות מידי, גם למי שבוחר להחמיר במקום לשאול.

המלצה נוספת שלנו, כדי לא להוסיף ימים אסורים, היא שהאישה תשים גם בימי הספירה של שבעת הנקיים פד או תחתונית על הבגד התחתון, ואז היא לא תיאסר עקב כתמים שעלולים לפסול לה את הספירה. במקרים של קושי גדול להיטהר, מומלץ לשאול אם ניתן לוותר על בדיקה פנימית ביום שיש כתם חיצוני, כיוון שיש בדיקות בתוך ימי שבעת הנקיים שחומרתם פחותה מבדיקות אחרות בתהליך הטהרה.

הנחיה חשובה תמיד, ובפרט בימים אלו, היא שבכל ימי הטהרה של האישה, עליה להקפיד לא ללבוש בגד תחתון לבן בשום שלב, ולא לעשות בדיקה פנימית בשום מקרה בלי לברר לפני כן, האם אכן היא צריכה לעשות כך.

כיוון שיש דעות בפוסקים שקינוח לאחר הטלת מי רגליים נחשב כספק הרגשה – ההמלצה שלנו היא שהאישה תמתין כעשר שניות לפני הקינוח, ותקפיד על קינוח חיצוני בלבד, ובזה היא תצא מידי ספק הרגשה, ואם היא תראה דם על הנייר זה יוגדר ככתם. מי שנוהגת כפוסקים שנייר לא מקבל טומאה, יכולה להשתמש גם בנייר טואלט לבן, ומי שנוהגת כפוסקים שנייר כן מקבל טומאה, תקפיד להשתמש בנייר טואלט צבעוני, וכך האישה לא תיאסר עקב כתמים בזמן שלא צריך.

קיימת המלצה חשובה נוספת (יש פוסקים שסוברים שהיא מעיקר הדין ולא רק בגדר המלצה) – ביום שבו האישה ראתה כתם, אף על פי שמדובר בכתם שאינו אוסר, שבני הזוג לא יקיימו יחסי אישות באותו יום. המלצה זו באה למנוע מצב שבו הם ימצאו דם בזמן התשמיש, וזה ייחשב כביאת נידה ואף יאסור אותם כמובן. נדגיש, שאין הכוונה שהאישה נאסרה בראיית כתם שאינו אוסר, ובני הזוג כן מותרים בנגיעה ואינם צריכים לנהוג שאר הרחקות, והחשוב ביותר הוא שהאישה לא תעשה בדיקה פנימית[5].

כאן המקום להזכיר את דברי אחד מגדולי הפוסקים בדור הקודם, הרב חנוך דב פדאווה, בעל שו"ת חשב האפוד (חלק ג סימן צט):

> ראיתי בספר אחד אשר יצא בזמן האחרון בהלכות נידה, דכתב שם וזה לשונו: ויש כמה מהמורים המפורסמים בארץ ישראל האומרים דכל אישה שראתה כתם, ורוצים לטהרה מדין כתם, רוצה לומר בצבעונים ואינו מקבל טומאה, או מטעם שהוא פחות מכגריס, אזי צריכה לבדוק בעומק, ורק

5. לפירוט ומקורות לגבי כל ההנחיות לעיל, ראה ספר פוע"ה כרך ראשון פרק יג – 'כתמים' בפסקה 'הוראות מעשיות לאישה הסובלת מכתמים' עמ' 158–161.

> אם לא תמצא כלום, אזי מטהרים לדם הנמצא מדין כתם, עד כאן לשונו. וכשראיתי דבר זה, עמדתי מרעיד, ותימה תימה אקרא, כי פירושו של דבר זה הוא, שאם באה לפניהם אישה שהיא טהורה גם מן התורה וגם מדרבנן, משתדלים לעשות אותה רואה דם, שתהיה טמאה. ואני ב"ה זכיתי לשמש את גדולי המורים הזקנים בירושלים עיר הקודש, והוא פשוט בתכלית הפשטות, שאם באה אשה לפניהם, והיא אומרת שהיא דבר נמצא, מטהרים אותה תכף בלי שום היסוס, אם המצב הוא כך שיש לטהרה מדין כתם. והנה איתא בברכות (דף ד), שדוד אמר ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשה לבעלה, ואיך תהיה הוה אמינא, שאם באה אישה לפנינו, שהיא טהורה על פי ההלכה, שנשתדל לטמא אותה לבעלה? והנה אמת נכון הדבר, אשר אישה המוצאה כתם, מתבהלת וחוששת שמא היא רואה, ובודקת עצמה ואינה מוצאה כלום, ואין כאן אלא כתם, אבל שתהיה הוראה שצריכה לבדוק עצמה, הוא דבר זר אשר לא נשמע מעולם.

כעת נעסוק בפתרונות נוספים להאריך את ימי הטהרה:

הדרך הפשוטה ביותר כדי להאריך את ימי הטהרה היא על ידי שימוש בהורמונים. חלק גדול מהורמונים אלה גם מונעים הריון, ונשאלת השאלה אם מותר להשתמש באמצעי מניעה רק בשביל להאריך את ימי הטהרה.

שאלת מניעת היריון מורכבת מכמה נושאים הלכתיים עיקריים:

מניעת חיוב מצוות פריה ורביה מדאורייתא; מניעת חיוב הילודה שנובע מהפסוק בישעיהו (מה, יח): "לא תוהו בראה לשבת יצרה"; מניעת חיוב הילודה שנובע מהפסוק בקהלת (יא, ו): "בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך", שנלמד גם הוא בגמרא (יבמות סב, ב) על הצורך בהולדת ילדים גם אצל מי שכבר יש לו ילדים.

כמו כן, בחלק מהסוגים של אמצעי המניעה קיימת שאלה של איסור סירוס, לגבר או לאישה, ובחלק מהאמצעים קיימת גם שאלה של איסור הוצאת זרע לבטלה.

פרטי הדינים ההלכתיים וסוגי האמצעים השונים נכתבו בספר פוע"ה בכרך השלישי באריכות רבה, ולכן כאן נציין בקיצור רק את העקרונות המתאימים לשאלה שנשאלה פעמים רבות, בעניין הצורך להשתמש בגלולות למניעת היריון, לא למטרה של מניעה, אלא כדי לא להיאסר במצבים של קושי נפשי.

לרוב הפוסקים, לקיחת גלולות על ידי האישה אינה איסור דאורייתא, ולחלק מהדעות אפילו אינה איסור מדרבנן.

חיוב ההולדה אינו מוגדר בזמן מסוים דווקא, אלא תלוי ברמת היכולת של הזוג, ולכן אם בני זוג אינם מסוגלים כעת שהאישה תיכנס להריון מסיבות רפואיות או נפשיות – לא מוטל עליהם החיוב בזמן הזה.

בנטילת גלולות אין כל שאלה של הוצאת זרע לבטלה, כיוון שהתשמיש מתקיים כדרך כל הארץ.

לרוב השיטות, בנטילת גלולות אין שאלה של איסור סירוס, כיוון שזו פעולה שהאישה עושה, ואיסור סירוס באישה קל יותר מאשר האיסור באיש. הסברא העיקרית להיתר היא שזו פעולה הפיכה, שהרי כשהאישה תפסיק לקחת את הגלולות היא תחזור לפוריותה הטבעית, ולכן מדובר בסירוס זמני שאינו נכלל באיסור סירוס. לאור כל זאת, ההנחיה שלנו לזוגות, שמרגישים קושי גדול במצב של איסור נידה בעקבות המגיפה המשתוללת בעולם, היא שהאישה יכולה לקחת לתקופה מסוימת, על פי היתר רב, הורמונים ברצף, כדי להאריך את ימי הטהרה.

תשובה זו נכונה גם למקרה שהזוג מבקש זאת מסיבות "טכניות", כגון בית קטן שיש בו הרבה נפשות, והסגרים והשמירה על ריחוק חברתי מחייבים את כולם להישאר כל הזמן יחד בבית, ובזמן כזה עלולים להיכשל באיסורי הרחקה – גם להם ניתן היתר להאריך את ימי הטהרה בעזרת גלולות מניעה.

6. היתר נטילת גלולות קיים גם במקרה שהחשש של הזוג הוא מהעתיד ולא מהמצב הקיים. כשבני הזוג חוששים ממצב של כניסה לבידוד בזמן שהאישה תהיה אסורה, ובמקרה כזה היא לא תוכל לטבול – גם להם נתיר נטילת גלולות להאריך את ימי הטהרה, כיוון שהחשש העתידי משפיע כבר בהווה על מצבם הנפשי, ומהווה מקום צורך וצער.

ה. סיכום

1. בני זוג שנמצאים יחד בבידוד, מותרים לקיים יחסי אישות.
2. אישה שנמצאת בבידוד, אינה רשאית ללכת לטבול.
3. אין אפשרות להקל בדיני הרחקות בזמן שבני הזוג נמצאים בבידוד והאישה נידה, בלי להתייעץ עם רב.
4. מותר לדחות טבילה, במקרה שהאישה חוששת מטבילה במקווה, אך בדרך כלל אין סיבה לחשוש, או שניתן למצוא פתרונות אחרים, ולכן מומלץ מאד להתייעץ עם מכון פוע"ה.
5. יש דרכים להאריך את הימים שבהם האישה טהורה כדי להימנע מהצורך לטבול, ומומלץ להתייעץ עם מכון פוע"ה.
6. מומלץ להאריך את ימי הטהרה, כשקיים חשש שבני הזוג ייכנסו לבידוד בזמן שהם אסורים, וכדאי להתייעץ עם רבני המכון לגבי הדרכים הנאותות לעשות זאת.

כפי שהזכרתי, במקביל לכל הדיונים ההלכתיים והרפואיים שהעלינו, אנו משתדלים בכל מקרה לחזק את השואלים גם בפן הזוגי. אנו מעלים את הנושא בשיחה, ומנסים לברר כיצד בני הזוג מתמודדים עם הקשיים הללו במסגרת הקשר הזוגי שלהם. במקרה שאנו מזהים שיש קושי, ניתן להם כלים להתמודדות עם הקושי, ואם יש צורך אף נפנה אותם לאנשי מקצוע המתמחים בנושא, כגון תומכות הפוריות שלנו, שעברו קורס ייחודי וייעודי לסיוע נפשי לזוגות מאותגרי פוריות.

ונסיים בהודאה לבורא עולם שנתן חכמה בלב הרופאים להמציא את החיסון לקורונה, ובתפילה לפניו שיסיר מעלינו את המגיפה הזו, ושירפא את כל החולים ברפואה שלימה במהרה.